

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В АПК

Федорчук О.М. аспірант

ХДАУ

На сучасному етапі економіка України, включаючи її агропромисловий комплекс, знаходиться в стані підйому. Але все ще мають негативний вплив структурні, міжгалузеві диспропорції, що нагромадилися в народному господарстві. Не дивлячись на економічне зростання в останні роки в цілому по агропромислому комплексу, сільське господарство перебуває на самому ранньому етапі формування нових суспільних-економічних відносин.

Попри існуючі проблеми макроекономічного характеру, які негативно впливають на весь агропромисловий комплекс, існує багато труднощів на рівні окремо взятих аграрних підприємств. Найбільш глобальні, що притаманні переважній більшості господарств, – це катастрофічний стан основних фондів та відсутність дешевих кредитних ресурсів, особливо тих, що надаються на довгостроковій основі. Головною передумовою ефективного агропромислового виробництва є достатнє забезпечення сільгоспвиробника тракторами і комбайнами різних модифікацій, а також навісним устаткуванням для них. Оптимальне поєднання кількості сільськогосподарської техніки та її техніко-економічних характеристик обумовлює своєчасність і якість виконання всього комплексу агротехнічних заходів, які використовує агропідприємство для виробництва сільськогосподарської продукції. За останні роки ресурсний потенціал сільського господарства значно понизився, що викликано, насамперед, фактором низької платоспроможності більшості аграрних підприємств, а це робить майже неможливим придбання необхідної техніки на умовах одночасної оплати повної її вартості. Відмітимо, що відтворення машинно-тракторного парку на рівні технологічної потреби протягом 2001-2010 років

потребує щорічної закупівлі аграріями сільськогосподарських машин та устаткування на суму близько 10-11 млрд. грн. Вчені Інституту аграрної економіки УААН називають суму інвестицій необхідну для відновлення повноцінного аграрного виробництва еквівалентну майже 150 млрд. \$ США, і значна частина цих коштів повинна бути використана саме на оновлення машинно-тракторного парку. Недосконалість функціонування ринку матеріальних ресурсів, особливо ринку паливо-мастильних матеріалів, засобів захисту рослин, гербіцидів призводять до перевитрат аграріїв, і як наслідок, неможливість накопичення достатньої кількості грошових коштів для придбання сільськогосподарської техніки. З іншого боку, високий ступінь фізичного (ступінь зносу основних фондів по Херсонській області складає в середньому 52 %) та морального зносу основних фондів не дає можливості сформуванню високоліквідної застави для отримання необхідної суми банківського кредиту. Існує проблема коли відсутність достатньої кількості власних фінансових ресурсів не дозволяє придбати сільськогосподарську техніку, а її відсутність в свою чергу не дає можливості отримати банківський кредит.

Для економіки України лізинг є дещо новою формою фінансування придбання основних засобів. Хоча лізингові угоди почали укладатися в Україні ще на початку дев'яностих років, можна стверджувати, що лізинг знаходиться на початку свого розвитку.

Основним законодавчим документом, який регулює лізингові відносини у вітчизняній економіці є Закон України “Про лізинг” від 16.12.1997 року, де лізинг визначається, як підприємницька діяльність, що спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає у наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Зниження загальної платоспроможності сільськогосподарських підприємств негативно впливає і на розвиток першої сфери АПК – виробництва техніки і устаткування, яке відноситься до 2 і 3 груп основних фондів, а саме тракторів, комбайнів, ґрунтообробної техніки та інших сільськогосподарських машин. Ми вважаємо, що вітчизняні виробники сільськогосподарської техніки і устаткування повинні відігравати провідну роль постачальників об'єктів лізингу працівникам аграрної сфери, але за умови підвищення конкурентноздатність більшості продукції, що виготовляється при сталій або нижчій ціні ніж є на теперішній час.

Вітчизняній економіці лізинг відомий як ефективний механізм по модернізації основних фондів підприємства, але через ряд об'єктивних причин цей вид інвестиційної діяльності не може зайняти належного місця на ринку кредитних ресурсів в Україні. Не дивлячись на повільний розвиток лізингових відносин у вітчизняній економіці і незначну питому вагу в загальних інвестиціях, саме лізинг сьогодні є чи не єдиним шляхом залучення довгострокових інвестицій для оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств. Переваги, притаманні лізингу перед іншими видами кредитування, за відносно короткий термін можуть дозволити оновити машинно-тракторний парк аграрних підприємств, створивши при цьому надійне підґрунтя для успішного розвитку господарства в цілому. Але неповна відповідність окремих положень діючого Закону України "Про лізинг" сучасним економічним вимогам, неузгодженість багатьох принципових моментів з Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" та П(С)БО №14 "Оренда", підвищений ризик неплатежів з боку сільгоспвиробників, відсутність законодавчих актів про захист прав кредитора, низький рівень державної підтримки робить лізинговий бізнес не вигідним для приватного інвестора і мало привабливим для сільськогосподарських товаровиробників, а отже, зводить до мінімуму можливість придбання аграрним підприємством необхідної техніки і обладнання на умовах лізингу.

Характерною особливістю діяльності вітчизняних лізингодавців є занадто жорсткі умови отримання фінансування на умовах лізингу. Стосується це, насамперед, високого рівня авансового платежу (до 50%) та вимоги лізингодавців щодо додаткового надання аграрним підприємством високоліквідної застави і це враховуючи те, що за лізингової угоди сам об'єкт лізингу виступає заставою. Головною причиною таких умов є те, що вимоги до мінімального розміру авансового платежу і розміру застави ставлять перед лізингодавцями вітчизняні банки, що в свою чергу відбивається на лізингоодержувачах. Треба звернути увагу на той факт, що наявність в лізинговій угоді застави робить за сучасних умов лізинг малопривабливим для аграрних підприємств, оскільки мало чим відрізняється від звичайного банківського кредиту. Бо майже всі лізингодавці, крім лізингової маржі (середньогалузева норма: 2-5% в гривнях на залишок основного боргу), включають до лізингових платежів таку статтю, як послуги компанії сума якої в окремих випадках може складати від 2 до 10% вартості об'єкта лізингу, в залежності від складності лізингового проекту та його ризику; до того ж аграрне підприємство несе витрати на страхування майнових ризиків (до 2% вартості майна), а в окремих лізингових угодах (фінансуючи сільськогосподарські лізингові проекти, банки можуть вимагати в якості застави майбутній урожай, який в свою чергу повинен бути застрахований) і витрати по страхуванню заставленого урожаю – до 11% страхової суми. Якщо підсумувати усі вище перераховані витрати, то стане зрозумілим, що аграрне підприємство при отриманні техніки на умовах лізингу може понести значно більші витрати, ніж по залученню банківського кредиту. До цього ж, специфіка укладання лізингової угоди в більшості випадків потребує тривалого часу (від 2-х тижнів до 3-х місяців), що може обернутись для сільськогосподарського підприємства порушенням термінів проведення необхідних агротехнічних заходів, що в підсумку призведе до значних збитків. Зазначимо, що нині більшість фінансових установ починають опрацьовувати можливі механізми фінансування лізингу і розстрочки в аграрному секторі. В перспективі це може

привести до поступового підвищення рівня конкуренції на ринку капіталу, що в свою чергу повинно відбитися на пониженні лізингової плати і плати за послуги лізингової компанії, а можливо і спрощення вимог щодо забезпечення лізингової угоди додатковою заставою.

Аналізуючи дану ситуацію, можна зробити висновок про малопривабливість лізингу для сільськогосподарських виробників, а укладання угод відбувається насамперед тільки за відсутності альтернативних варіантів довгострокового кредитування. В свою чергу державний лізинг для аграрних підприємств повинен бути не джерелом дешевих кредитних ресурсів, не розглядатись як безповоротні дотації та субсидії, а однією із альтернативних форм кредитування відтворення основних засобів. При цьому комерційний інтерес від лізингової угоди повинен бути як в аграрного підприємства, так і в держави, оскільки кошти, які виділяються бюджетом для фінансування аграрного сектору через механізм лізингу, повинні повертатися з відповідним приростом і з користю для останньої.

Тому є всі підстави вважати, що на ринку лізингових послуг повинні повноправно діяти як комерційні лізингодавці, так і державні лізингові агенти, адже чим більше учасників цього ринку буде пропонувати свої послуги аграріям, тим більше буде можливості створити конкурентне середовище між лізингодавцями, а це безумовно повинно викликати зниження вартості лізингових послуг, що дозволить отримати доступ до лізингу якнайбільшій частини потенційних лізингоодержувачів з числа аграрних підприємств.